

Gøsta Esping-Andersen

How can we become "bigger and better"?

Mit bidrag til dette særnummer er ment som en udenforståendes syn på dansk sociologi. Jeg må dog gøre opmærksom på, at jeg ikke er en fuldblods outsider. Jeg studerede her i 70'erne og har siden da på afstand søgt at følge udviklingen, så godt jeg kunne. Jeg dukker op regelmæssigt, sommetider måske ikke så velønsket, som man kunne håbe på. Og i år er jeg endda på et 3-måneders ophold på Sociologisk Institut i København. Fordelen og ulempen med at være (pseudo-)outsider er, at man fortrinsvis ser den grove Gestalt og kun i meget begrænset omfang er bekendt med detaljerne. Med fokus især på Sociologisk Institut vil jeg på de følgende sider give min (personlige, må jeg understrege) vurdering af fagets styrker og mangler.

Som outsider er der to karakteristika ved dansk sociologi, som man især bider mærke i: for det første dets fragmentering; for det andet dets alt for marginelle tilstedeværelse i den større internationale videnskabelige sammenhæng.

Med hensyn til fragmentering så er dansk sociologi vokset gevaldigt i de sidste årtier. Dette er fortrinsvist sket i "nye" og forholdsvis specialiserede miljøer, tematisk set. Indbyggermæssigt har Danmark faktisk en forholdsvis høj kvote af sociologer. Men det er noget usikkert, hvorvidt væksten som sådan egentligt har styrket fagets videnskabelige pondus – indadtil som udadtil. Set udefra, fremstår faget som alt for lidt centreret omkring sociologiens traditionelle kerneområder, såsom familiesociologi, social struktur eller social stratifikation. De fleste – både nye og gamle – danske sociologimiljøer er tematisk set meget specialiserede, de bevæger sig tendentielt mere i fagets grænsegebetter, og deres forskning styres i meget høj grad af lokale samfundspolitiske debatter i stedet for af den internationale videnskabelige debat. De mere empirisk orienterede sociologer sidder i høj grad på SFI og beskæftiger sig hovedsageligt med beskrivende socialpolitisk evaluering. I Ålborg er drejningen mod socialt arbejde, på CBS mod ledelsespraksis, på RUC ligger tyngdepunktet på de udsatte og frivilligsektoren. Selvom både Ålborg og Syddansk

Universitet udbyder sociologiuddannelser, burde vel nok Sociologisk Institut på K.U. stadigvæk betragtes som fagets hjemlige flagskib, især fordi det er her, at fremtidens "rene" sociologi-ph.d'er bliver udklækket. Det er også det eneste danske sociologimiljø, der er med i *QS World University Rankings*.¹

Med hensyn til det andet karakteristika, den marginelle tilstedeværelse i internationale videnskabelige sammenhænge, er dansk sociologi forbavsende lokalistisk i dobbelt forstand: på den ene side har forskningen en meget stærk bias til fordel for studier af lokale danske problematikker; på den anden side er dansk sociologis internationale profil alt for beskeden – i hvert fald i forhold til det potentiale man har. Når man tager i betragtning, at Danmark er et lille, yderst internationaliseret og åbent samfund, er det noget paradoksalt, at faget ikke er mere udadvendt og integreret i den sociologiske verden på globalt plan.

Er der empirisk belæg for mine påstande? Jeg har gransket i diverse kilder for at få et mål på dansk sociologis internationale status. Mine kilder er sandsynligvis ikke 100% valide. Men tilsammen giver de nok et temmelig godt indblik i fagets placering i verden. Og her fremstår det ikke stærkt nok. Man møder næsten aldrig danske sociologer på de vigtige internationale socialvidenskabelige konferencer, såsom ASA, EPC, eller PAA.² Det internationale *H-Index for citations* for dansk sociologi er ikke skammeligt, men heller ikke imponerende. Hvis vi benytter os af Wikipedia til at pejle os ind på fagets renommé i en større global sammenhæng, er situationen alt for beskeden: antallet af Wikipedia-identificerede (nulevende) danske sociologer udgør en tredjedel af Sveriges og en tiendedel af Norges antal. Og hvis vi vender tilbage til det internationale QS ranking system, er det noget nedslående at se, at Sociologisk Institut ligger på 91.-pladsen lige efter Cape Town. Til sammenligning er Sociologi på Stockholms Universitet placeret som nummer 49.

Så hvor ligger svaghederne? Hvad kan (og bør der) rettes op på? Hvordan kan dansk sociologi få stærkere international gennemslagskraft? Min nok så spekulative "outsider"-diagnose går på fem punkter og fokuserer fortrinsvis på Sociologisk Institut (som er det miljø, jeg bedst kender).

Inden vi sætter fokus på problemerne, må det først anerkendes, at faget som sådan og klart også Sociologisk Institut har flere ingredienser, der er centrale for et solidt fagligt miljø. Dansk sociologi er konkurrencedygtig med hensyn til produktivitet: der bliver forsket og udgivet meget. Og faget er uden tvivl i stand til at rekruttere talent. Hver gang jeg har undervist eller vejledt studenter i danske sociologiske miljøer – eller når studenter herfra er kommet ned til os – er jeg blevet slået af, hvor dygtige de er; i hvert fald sammenlignet med studenter i andre Europæiske lande.

1) Sociologi i Danmark har uden tvivl et misundelsesværdigt talentpotentiale. Men dette potentiale bliver ikke udviklet tilstrækkeligt. Studenterne på studiets første del er som sagt meget dygtige. Det er på studiets anden del, at

råmaterialet skal udvikle de faglige kompetencer, der gør dem til gedigne, professionelle forskere. Her mener jeg, at der er noget, der går galt. En solid og professionel ph.d.-kandidat må være godt afrundet, videnskabeligt set – man må kunne gebærde sig i fagets store teoretiske debatter og samtidig være i stand til at læse samt kritisk behandle selv ret så sofistikerede kvantitative studier. Jeg har mødt nogle, som er eksperter på fransk eller tysk socialfilosofi, men som egentligt ikke kan identificere dets relevans for empirisk sociologi. Jeg har mødt meget få, som formår at forstå en simultanligningsanalyse. En ting er, hvad en ung sociolog foretrækker paradigmatisk. Men det burde være forudsætning nummer et, at man er kompetent til at læse og vurdere kollegaers arbejde, om det så er teoretisk, hyper-kvalitativt eller hyper-kvantitativt. Dette sagt, instituttet *kan* producere stærke forskerkandidater. Dette kunne styrkes meget mere, og det ville være i instituttets egeninteresse at lokke dem tilbage. Jeg er desuden overbevist om, at produktionen af danske verdensklasesociologer ville kunne styrkes gevaldigt, hvis man insisterede på, at alle (talentfulde) ph.d.-studenter tilbragte *obligatorisk* mindst et år på et højt anerkendt udenlandsk universitet. Man burde også sende masters-niveau-studenter ud i verden i et meget større omfang, end det er nu tilfældet. Og sidst, men ikke mindst, man bør udvikle et meget mere solidt og omfattende forskertræningsprogram på studiets master- og ph.d.-program. Sidstnævnte var i øvrigt en hovedpointe i vores evaluering af K.U.s ph.d.-programmer for et par år siden.

2) Jeg nævnte tidligere den store fragmentering, der kendetegner den danske sociologiske verden. En dualistisk variant af fragmentering ser man ret så tydeligt på Sociologisk Institut: der er teoretikerne, der udelukkende teoretiserer, og der er empirikere, der lever i en helt anden verden. Den teoretiske side af mønten fremstår som uhørt domineret af tysk eller fransk socialfilosofi – vel nok et ekko af sociologi-oprøret i forgangne tider. Det er for mig meget svært at se, hvordan denne slags teoretisk arbejde kan knyttes til empirisk forskning. Lars Mjøset (2006) bemærkede for nogle år siden, at dette er en af de mest lammende faktorer i dansk sociologi. Han har måske ret. Der opstår ikke megen videnskabelig synergi, hvis teoretiske diskussioner ikke relateres til empiri (og omvendt). Et kreativt sociologisk miljø er afhængigt af en sådan synergi.

Og som tidligere nævnt, forskningsmæssigt noterer man sig en alt for stærk bias til fordel for lokale temaer og for at publicere på dansk. Med nogle (faktisk ret imponerende) undtagelser er den empiriske virksomhed noget snæver i en anden forstand. Den er kun sjældent i dialog med de store debatter på verdensplan, den er meget lokalsamfundsorienteret, og den er måske også alt for optaget af sociale problemer i stedet for sociologiske problematikker. For en som mig der befærdede sig i miljøet i *pre-lukning og genopstands-*epoken er det slående, i hvor høj grad nutiden er et ekko af fortiden. Det vir-

ker som om, man har svært ved at bryde med gamle paradigmer og dogmer. Sociologisk praksis på instituttet passer egentlig vældigt godt på Luhmanns *auto poiesis* begreb: drevet frem og foreviggjort af endogen selv-reproduktion.

3) Sociologiens forskningsprofil fremstår som alt for domineret af kvalitative studier. Man aner, at det ikke er helt stuerent at beskæftige sig med statistiske analyser. Her må jeg klart indrømme, at min inklination er til fordel for sidstnævnte. Og hvorfor bør dansk sociologi blive mere kvantitativ orienteret? For det første har man her i Danmark en misundelsesværdig komparativ fordel, nemlig internationalt set fantastiske paneldata, der tillader os at fange sociale dynamikker i en udstrækning, man ikke kan i de fleste lande. For det andet er de statistiske og analytiske redskaber blevet uhørt mere sofistikerede på det seneste. Dette medfører, at empirisk forskning nu kan komme meget tættere på kausal identificering – og hermed åbner der sig store perspektiver for en stærkere synergi mellem teori og empiri. Jeg elsker imidlertid også den kvalitative sociologi, der åbner ens øjne, såsom fx Karen Edins fantastiske studier af amerikansk familieliv, som er forskning, der rammer plet i den internationale sociologiske debat omkring den pågående omvæltning i familiestrukturen. Og den rammer plet, ikke bare fordi det er fremragende sociologi, men især fordi hun forsøger at besvare nøglespørgsmål i den videnskabelige debat. Hvis man her i Danmark bevidst eller ubevidst foretrækker at satse på den kvalitative forskningslinje, hvorfor ser man så ikke danske studier af denne slags i de internationale tidsskrifter?

4) Som nævnt ligger tyngdepunkterne i dansk sociologi lidt langt væk fra international "mainstream"-sociologi. Dette står klart, når man tager en pejlning af Sociologisk Instituts forsknings- (og undervisnings-) profil. Man noterer sig, at fagets traditionelle kerne-temaer er dækket meget dårligt ind, og i nogle tilfælde praktisk taget slet ikke. Det virker næsten som om, man undgår dialog med den internationale sociologi. Der er næsten ingen familieforskning (og slet ingen familiedemografi), ej heller uddannelsesforskning. Jeg sad i Forskningsstyrelsen, der pumpede kæmpebeløb ind i dansk uddannelsesforskning, og var ret så nedslået over, at der ikke kom et eneste projekt fra Sociologisk Institut, og i alt kom der kun et projekt fra en sociolog (på SFI). Og hvorfor har man ikke kastet sig ud i (im)migrations og multietnisk forskning (som er hot i hele Europa)? Danmark gennemgår store strukturforandringer, som nødvendiggør sociologisk analyse, men her igen ser man ikke ret meget. Og måske er det mest slående manglen på komparative internationale sammenligninger.

Den danske velfærdsstat er uden tvivl ophav til en meget stor bid af dansk sociologisk forskning. Men, atter engang, med meget få undtagelser er den danske socialpolitiske forskning indadskuende og forbavsende u-komparativ. Det er forbløffende, når man tager i betragtning, i hvor høj grad den

danske velfærdsstat fremstår som en af de store internationale modeller. Set udefra har Danmark faktisk meget at byde på, som ville kunne vække international interesse, og som samtidigt kunne hjælpe til med at besvare nogle af fagets "store" spørgsmål: Hvordan kan man forklare den internationalt lave børnefattigdom i Danmark? Hvorfor er Danmark et af de mest kønslige samfund inden for privatlivet? Hvorfor er der komparativt set meget høj social mobilitet fra bunden opad i Danmark (og *apropos*, hvorfor er der for lidt nedadgående mobilitet fra toppen)? Hvorfor er Danmark i *avant garden* med hensyn til kvindernes rolleforandring? Og som flere studier har vist, fremstår Danmark som verdens ledende samfund, hvad angår tillid til medmennesket. Hvordan forklarer vi det?

I og med at dansk sociologi har distanceret sig fra de store videnskabelige kerneområder, har man skabt et tomrum, som andre fag begynder at fylde. Forskningsstyrelsens millioner til uddannelsesforskning gik til næsten alle andre socialvidenskaber end sociologi; Økonomerne i Århus (samt SFI) står nu for forskning i familie og børn. Hvis Sociologisk Institut kunne dække sådanne forskningsområder, ville det blive en multimillionær business.

5) Dansk sociologi er ikke uproduktiv. Der bliver udgivet ret så respektabelt. Alligevel, når man gennemgår sociologernes CV'er noterer man sig to forhold. Det første er, at man foretrækker lokale danske tidsskrifter og forlag frem for de internationale. Her får man på fornemmelsen, at man ikke er særligt interesseret i dialog med verdenssociologien. Det andet er, at når man publicerer internationalt, sker det fortrinsvis i "grænseområde"-tidsskrifter. Dem, der publicerer i mainstream-tidsskrifter, om det så er på top-niveau (*ASR, AJS, JMF*) eller (mere realistisk) på mellem-niveau (*ESR, Social Forces, British Journal of Sociology, Sociology* eller endda *Acta Sociologica*), kan tælles på alt for få fingre. Med andre ord, når man så vil i dialog med den internationale verden, foretrækker man at færdes i de snævrere faglige temamiljøer.

Mine fem diagnosepunkter er ment som hypoteser. Porten er vidt åben for empirisk falsificering. I og med at jeg har fokuseret på, hvad der *ikke* synes at fungere til perfektion, har jeg uden tvivl malet et portræt, der for mange (måske de fleste) danske sociologer virker surrealistisk. Men vi må også tage mit udgangspunkt med i betragtning: hvorfor er der en så stor diskrepans mellem potentiale og virkelighed? Det jeg mener, vi burde debattere inden for dansk sociologi, er, "hvordan kan vi blive mere konkurrencedygtige, styrke profilen og yde et gennemslagskraftigt bidrag eller to til den internationale sociologi"? Oversat til amerikansk: "how can we become bigger and better"?

Ikke alt er den store elendighed. Der ligger et meget stærkt potentiale i studentermassen. Dette skal dyrkes meget bedre. Og man ser en del seriøse initiativer både til at igangsætte og motivere til mere internationalisering og til at flytte sig tættere op ad fagets kerne-problematikker. Et nævneværdigt ek-

sempel er centret for stratifikationsanalyse, et samarbejde mellem Sociologisk Institut og Ålborg Universitet. Jeg er overbevist om, at sådanne initiativer vil hjælpe gevaldigt med at løfte fagets profil. Sociologisk Institut er for tiden i en ændringsfase som i stor udstrækning består af et generationsskifte. Skal det blive *auto poiesis* endnu engang? Eller benytter man sig af denne unikke historiske chance til at nytænke instituttets fremtid fra a til z?

Og så kommer jeg til slut med min evindelige kæphest: mit bud er, som sædvanligt, at skabe for første gang i dansk socialvidenskabelig historie en fusion af sociologi og socialdemografi (især rettet mod familieforskning) som et af kerneelementerne i en nyskabelsesstrategi. Hvis en sådan ikke kommer op at stå, vil jeg tippe på, at økonomerne også begynder at kolonisere den danske demografiforskning. Mere generelt, hvad der helt klart må rettes op på er den herskende skævhed i sociologifagets profil i Danmark. Prioritet nummer et bør være at opbygge et bæredygtigt kvantitativt forskningsmiljø. Hvis der er nogen, der mener, at dette ikke er en "win-win"-strategi, så inviterer jeg hermed ham eller hende på en kop kaffe og en snak.

Noter

1. QS Ranking er baseret på flere forskellige kvalitetsmål, herunder surveys af universiteters og institutteres faglige renommé blandt fagfæller, forsker-studerende kvotienter og citationsoptællinger.
2. Det vil sige, American Sociological Association meetings, European Population Conference og Population Association of America.

Litteratur

Mjøset, Lars 2006: "Nordic Social Theory". Chapter 10 in G. Delanty (Ed.): *Handbook of Contemporary Social Theory*. London: Routledge.